

Miejska przemoc okiełznana czy rozpętana? Uzbrojenie jako element życia codziennego w średniowiecznym i wczesno-nowożytnym mieście portowym. Przykład Gdańska.

Niniejszy projekt oparty na źródłach pochodzących z wielu sezonów wykopaliskowych na terenie historycznego miasta w Gdańsku wyłamuję się z tradycyjnego schematu badań bronioznawczych. Naszym celem jest zbadanie relacji między przedmiotami a ich właścicielami analizując dane archeologiczne w kontekście kolorowego, wielokulturowego środowiska miasta portowego aby możliwa też była rekonstrukcja biografii artefaktów oraz biografii ich właścicieli. Takie ujęcie problemu pozwala prześledzić, m. in. proces, w którym broń osobista stała się akcesorium stroju oraz oznaką tożsamości w ramach społeczności miejskiej. Pytanie w tym przypadku dotyczy dostosowania przedmiotu do potrzeb indywidualnych oraz czy było to praktyką jedynie wśród elity, czy też dotyczyło mniej zamożnych mieszczan. Zarysowana problematyka wiąże się z bronią, która mogła być noszona przez obywateli miasta, zgodnie z prawem. W Gdańsku, przywilej ten wywodził się z Lubeckiego a później Chełmińskiego aktu lokacyjnego, które wymagały od wszystkich, którzy chcieli cieszyć się prawami miejskimi, aby posiadali w domu broń na wypadek wojny. Z drugiej strony mieszczanie podlegali też zakazom wnoszenia broni na spotkania cechowe lub do tawerny aby zminimalizować ryzyko groźnych awantur. Istniały przypadki, w których całkowicie zakazywano noszenia uzbrojenia lub długość głowni broni białej była ograniczona. W ostatnim z wymienionych przypadków umieszczano często na bramach ogłoszenia z towarzyszącymi egzemplarzami broni o wzorcowej, nakazanej przepisami długości głowni. Rzeczą interesującą jest ustalenie, w jakim stopniu Gdańszczanie kierowali się przepisami prawa w wyborze uzbrojenia. Biorąc pod uwagę powszechność znalezisk, częste użytkowanie broni w dawnym Gdańsku wydaje się rzeczą godną uwagi. Na podstawie badań chcielibyśmy odpowiedzieć na pytanie o powód wyrzucania tak dużej ilości uzbrojenia osobistego w okresie między XIII a XVII w. Czy miało to miejsce w wyniku zużycia, uszkodzenia, zagubienia, konfliktu, procesu produkcji czy konfiskaty i zniszczenia przez przedstawicieli władzy. Z drugiej strony bogactwo odkryć, może być tłumaczone powszechnością używania broni jako akcesorium stroju przez przedstawicieli miejskiej społeczności. Jednocześnie potrzeba bycia uzbrojonym mogła wynikać z warunków panujących w niebezpiecznym mieście portowym. W odniesieniu do analizowanego materiału interesujące byłoby stwierdzenie w jakim stopniu dystrybucja znalezisk pokrywa się z danymi o sociotopografii Gdańska. Istotną kwestią będzie określenie zmienności w jakości i ilości uzbrojenia oraz tego, czy odzwierciedla ona punkty zwrotne w dziejach miasta. Nasz projekt dotyczy relacji między człowiekiem i przedmiotem w kontekście norm kulturowych regulujących użytkowanie uzbrojenia przez obywateli dawnego miasta. Noszenie broni przez mieszczan musiało być bardziej złożonym problemem niż obecnie. Poza oczywistymi skojarzeniami, zwyczaj ten ściśle związany był z symboliką, ekonomią behawioralną, ostentacją, zaznaczaniem tożsamości oraz naśladowaniem stylu życia elit. Z tego choćby powodu dawna broń nie może być traktowana jedynie jako narzędzie przemocy. Gdańsk z uwagi na niezwykle bogactwo i potęgę wynikającą z korzystnego położenia tworzy idealne środowisko, w ramach którego wszystkie kulturowe konteksty użycia broni mogą być rozpatrywane. Nawet konflikt powinien być traktowany naszym zdaniem jako zjawisko kulturowe. Zgodnie ze zdaniem historyków nigdy nie istniała w średniowieczu i czasach nowożytnych nieograniczona przemoc. Zawsze starano się ją ujarzmić za pomocą norm etycznych, religijnych i prawnych. Ważną część naszego projektu stanowią analizy specjalistyczne drewna, skóry, poroża i kości oraz metali pozwalające określić jakość i technologię wykonania badanych przedmiotów. Twarde dane pozwolą nam przedstawić wnioski na temat poziomu dawnego rzemiosła oraz które z badanych zabytków można określić jako dobra luksusowe, a które należą do standardu masowej produkcji. Uzbrojenie traktowane jest w naszym projekcie jedynie jako medium pozwalające spojrzeć szerzej na codzienną aktywność mieszkańców miasta co nadaje naszej pracy wymiar studium antropologicznego. Sądzymy więc, że monografia będąca rezultatem naszego projektu dotrze do szerokiego kręgu odbiorców wykraczając poza środowisko akademickie. Będzie ona przydatna np. dla rekonstruktorów historycznych i amatorów historii zawierając w sobie wiedzę opartą o ściśle naukowy aparat badawczy, jednak przedstawioną też w sposób przyswajalny dla przeciętnego odbiorcy.